

الگوهای عملی برای طراحی و اجرای تدریس

ویژه دروس کارورزی تربیت معلم

نویسنده: دکتر سید حسین میرلوحی

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: میرلوحی، حسین، ۱۳۳۰ -

عنوان و نام پدیدآور: الگوهای عملی برای طراحی و اجرای تدریس: ویژه دروس کارورزی تربیت معلم/سیدحسین میرلوحی.

مشخصات نشر: تهران: شرکت نشر افکار جدید، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۶۲۸-۳-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: کارآموزی (آموزش و پرورش) — ایران

موضوع: Interns(Education)

رده‌بندی کنگره: ۷۱۳۹۶ الف ۹ / م ۱۷۳۱ LB

رده‌بندی دیویی: ۳۷۰/۷۱

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۸۸۴۱۵

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، نرسیده به پیچ شمیران، کوی نوبخت،

شماره ۲، طبقه همکف؛ تلفکس: ۷۷۵۱۰۹۸۳ تلفن: ۷۷۶۰۳۲۱۲

www.nashreafkar.com

nashreafkar@gmail.com

الگوهای عملی برای طراحان و معماران تدریس

ویژه دروس کارورزی تربیت معلم

نویسنده: دکتر سید حسین میرلوحی

صفحه آرا: نیره فیروزی

ناظر فنی چاپ: بهار ساسانی

چاپ و صحافی: پردیس دانش

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

بها: ۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۶۲۸-۳-۲

حق چاپ برای مولف محفوظ است.

فهرست مطالب

ج

مقدمه مؤلف

بخش اول: مبانی طراحی تدریس

۳	فصل اول: سلسله مراحل تدریس
۳	مرحله ای بودن فرآیند یادگیری طبیعی
۴	تاریخچه نظریه سلسله مراحل تدریس
۷	قاعده سه مرحله ای بودن تدریس
۸	مرحله اول تدریس: آشنایی با موضوع
۹	رهنمودهای عملی برای مرحله اول تدریس
۱۱	اهمیت مرحله اول تدریس
۱۲	مرحله دوم تدریس: تفکر درباره موضوع
۱۳	رهنمودهای عملی برای مرحله دوم تدریس
۱۴	مرحله سوم تدریس: تسلط بر موضوع
۱۵	رهنمودهای عملی برای مرحله سوم تدریس
۱۵	بی توجهی به مرحله سوم تدریس
۱۶	اعتبار نظریه سلسله مراحل تدریس
۱۷	استفاده غلط از نظریه سلسله مراحل تدریس
۱۷	استفاده صحیح از نظریه سلسله مراحل تدریس
۱۸	پرسش هایی برای خودآزمایی

فصل دوم: عوامل مؤثر در اجرای تدریس

۱۹	عوامل موضوع
۱۹	عوامل دانش آموز
۲۰	عوامل معلم
۲۳	عوامل وسیله
۲۶	عوامل زمان و مکان
۲۸	پرسش هایی برای خودآزمایی

فصل سوم: طراحی تدریس

۳۱	فواید طرح درس
۳۲	ملاحظات طراحی تدریس
۳۳	ملاحظات عمومی آموزش
۳۳	ملاحظات موضوعی
۳۵	ملاحظات تربیتی
۳۶	ملاحظات روان شناسی
۳۶	ملاحظات روشی
۳۷	طراحی پسین
۳۹	طراحی تدریس توسط دانش آموز
۴۰	ویژگی های یک واحد درسی
۴۱	پرسش هایی برای خودآزمایی

بخش دوم: الگوهای عملی برای طراحی و اجرای تدریس

فصل چهارم: اجرای عملی الگوهای تدریس

۴۵	روش اجرای الگوی تدریس سه مرحله ای
۴۵	مرحله اول تدریس: بیان اهداف درس
۴۵	مرحله دوم تدریس: پرداخت موضوع
۴۷	مرحله سوم تدریس: تثبیت نتایج یادگیری
۴۸	روش اجرای الگوی تدریس چهار مرحله ای

۵۰	مرحله اول تدریس: آماده سازی و ایجاد انگیزه در هنرجو (از سوی معلم)
۵۰	مرحله دوم تدریس: انجام دادن عمل همراه با توضیح (از سوی معلم)
۵۱	مرحله سوم تدریس: تقلید عمل همراه با توضیح (از سوی هنرجو)
۵۱	مرحله چهارم تدریس: انجام مستقل عمل (از سوی هنرجو)

فصل پنجم: الگوهایی عملی برای نوشتن طرح درس روزانه

۵۵	الگوی طراحی تدریس گِرِل
۶۲	نمونه هایی از طرح درس دانشجومعلم
۶۲	نمونه اول
۶۷	نمونه دوم
۷۱	الگوی طراحی تدریس مایر
۷۳	نمونه هایی از طرح درس دانشجومعلم
۷۳	نمونه اول
۷۷	نمونه دوم
۸۱	الگوی طراحی تدریس مایر
۸۸	نمونه هایی از طرح درس دانشجومعلم
۸۸	نمونه اول
۹۳	نمونه دوم

بخش سوم: شیوه اجرای دروس کارورزی

۱۰۱	فصل ششم: روش آموزش در تربیت معلم
۱۰۶	راهنمای انجام تکالیف درس کلیات روش ها و فنون تدریس (۲)
۱۱۲	نمونه هایی از طرح درس دانشجو معلم
۱۱۲	نمونه اول
۱۱۴	نمونه دوم
۱۱۶	راهنمای انجام تکالیف درس تمرین معلمی (۱)
۱۲۲	نمونه هایی از طرح درس دانشجومعلم
۱۲۲	نمونه اول

۱۲۷	نمونه دوم
۱۳۰	راهنمای انجام تکالیف درس تمرین معلمی (۲)
۱۳۴	نمونه هایی از گزارش نهایی تمرین معلمی (۲)
۱۳۴	نمونه اول
۱۵۸	نمونه دوم

فصل هفتم: تجربه ها و توصیه های دوره کارورزی

۱۹۳	ترس ها و نگرانی های دانشجومعلمان در اولین تدریس
۱۹۴	نکاتی که در هنگام بازخورد تدریس دانشجومعلمان غالباً عنوان می شود
۱۹۵	توصیه هایی که معمولاً به دانشجومعلمان در دوره کارورزی می شود
۱۹۶	چک لیست «تجربا - عرايط» قبل از ورود به کلاس معلم راهنما
۱۹۷	ده پرسش برای طراحی سریع تدریس
۱۹۸	توصیه هایی برای نخستین تدریس در دوره کارورزی
۲۰۰	چک لیست ارزشیابی دانشجومعلمان
۲۰۰	مسائلی که در هنگام مشاهده تدریس معلمان مبنای ارزشیابی قرار می گیرند
۲۰۲	قواعد بازخورد دادن به معلمان
۲۰۶	برخی از ویژگی های معلمان حرفه ای
۲۰۸	برنامه ای که برای نخستین سال تدریس دانشجومعلمان در نظر گرفته ام
۲۱۰	نمونه هایی از نظرات دانشجومعلمان
۲۱۰	نمونه اول
۲۱۶	نمونه دوم

۲۲۱	فهرست منابع
-----	-------------

مقدمه مؤلف

دروس کارورزی بخش مهم و تفکیک ناپذیر از برنامه درسی نظام تربیت معلم است، که هدف آن ایجاد قابلیت های عملی و صلاحیت های حرفه ای لازم در دانشجومعلمین قبل از ورود به خدمت می باشد، تا آنها در آینده قادر باشند با شایستگی هرچه تمام تر هدایت فکری، اخلاقی، علمی و مهارتی دانش آموزان خود را برعهده گیرند. اما متأسفانه به دلیل اجرای نامناسب این دروس در دانشگاه های تربیت معلم ایران میزان تحقق این هدف تاکنون چندان رضایت بخش نبوده است.

کتاب حاضر کوشیده است از طریق در اختیار گذاشتن تجارب عملی نگارنده در این دروس که حاصل سال های متمادی تدریس در دانشگاه های تربیت معلم است، به سهم خود در جهت ارتقاء کیفیت اجرای دروس کارورزی، که نقش تعیین کننده آن در تربیت حرفه ای معلمان بر اهل فن پوشیده نیست، قدمی هرچند کوچک برداشته باشد. در تجارب آموزشی دیگر مدرسان این دروس نیز انتشار یابد، می توان امیدوار بود که در آینده ای نه پندار دور حجم قابل ملاحظه ای از شناخت ها و تجارب بومی شده پدید آید، که می تواند دست ما به ای ارشمند برای اجرای بهتر و مؤثرتر این دروس باشد.

در اینجا جهت اطلاع خوانندگان خاطر نشان می نماید که دروس کارورزی در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی (که قبلاً تمرین دبیری یا تمرین معلمی نامیده می شد)، عبارت از ۳ واحد درس عملی بود که در ۹ ساعت به اجرا در می آمد. به این صورت که ۴ ساعت آن برای تمرین معلمی (۱)، که در دانشگاه برگزار می شد، و ۵ ساعت آن برای تمرین معلمی (۲)، که در مدرسه و به موازات تمرین معلمی (۱) و در طول یک نیمسال تحصیلی انجام می گرفت. (در حالی که اجرای این دروس در مراکز تربیت معلم در دو نیمسال تحصیلی پیوسته و در طول یکسال تحصیلی صورت می پذیرفت).

درس کلیات روش ها و فنون تدریس نیز به عنوان پیش نیاز درس تمرین معلمی، به دو درس

کلیات (۱) با ۲ واحد درس نظری و کلیات (۲) با ۲ واحد درس کارگاهی در ۳ ساعت به اجرا در می‌آید. به دلیل کارگاهی و آزمایشگاهی بودن درس کلیات (۲)، این درس جزء دروس کارورزی محسوب می‌شود.

کتاب حاضر از سه بخش تشکیل شده است. بخش اول در سه فصل به مبانی طراحی تدریس می‌پردازد که بدون آگاهی از آن کار طراحی و اجرای موفق تدریس در دوره کارورزی با دشواری رو به رو خواهد شد. بخش دوم در دو فصل به معرفی پنج الگوی عملی برای طراحی و اجرای تدریس پرداخته است که می‌تواند به دانشجومعلم در نوشتن طرح درس روزانه و اجرای آزمایشی آن کمک مؤثر بنماید. بخش سوم هم در دو فصل به تجارب و شیوه عمل نگارنده در خصوص نحوه اجرای دروس کارورزی، ارائه نمونه‌هایی از طرح درس و گزارش دانشجومعلم و نیز برخی از تجارب خارجی اختصاص یافته است.

از ویژگی‌های برجسته این کتاب، ارائه نمونه‌های متعددی از طرح درس دانشجومعلم در رشته‌های مختلف است که می‌تواند برای دانشجویان رشته دبیری همه رشته‌ها بسیار جالب و برانگیزاننده باشد. البته از آنجایی که این دانشجومعلم برای اولین بار مبادرت به نوشتن طرح درس روزانه نموده‌اند و هنوز تجربه تدریس عملی نداشته‌اند، بنابراین نباید انتظار داشت که طرح درس آنها کاملاً بی‌عیب و نقص باشد. اما با این حال این طرح درس‌ها به خوبی گویای آن است که آنها به طور سنجیده و روشمند با این موضوع پرداخته‌اند و تنها به تمرین بیشتری نیاز دارند.

نظر به این که نوشتن طرح درس روزانه در میان معلمان ایرانی هنوز رایج نیست و به یک وظیفه حرفه‌ای تبدیل نشده است، می‌توان امیدوار بود که با به‌کارگیری این دانشجومعلم، به عنوان نسل جدید معلمان، در نوشتن طرح درس روزانه کسب می‌کنند. در آینده نوشتن طرح درس در نظام آموزشی ما یک امر بدیهی و عادی حرفه معلمی تلقی شود. نکته ویژه این که اکنون دانش کافی و الگوهای عملی متنوعی برای طراحی تدریس وجود دارند که کار نوشتن طرح درس را بسیار آسان کرده‌اند و با سلیقه‌ها و گرایش‌های تربیتی مختلف معلمان نیز قابل انطباق می‌باشند.

از دیگر ویژگی‌های این کتاب، ارائه دو نمونه از «گزارش‌نهایی تمرین معلمی (۲)» دانشجومعلم است که می‌تواند برای دانشجویانی که این دروس را می‌گذرانند بسیار مفید و آموزنده باشد و نمونه‌هایی از سبک و سیاق گزارش‌نویسی در این درس را به آنها نشان دهد. افزون بر این از آنجایی که این دانشجومعلم خود از نزدیک با مشکلات اجرایی دروس کارورزی درگیر بوده‌اند،

نظرات آنها، که با کمال دلسوزی و تعلق خاطر حرفه ای در بخش پیشنهادات این گزارش ها مطرح شده است، می تواند برای اصلاح و سامان دهی شیوه اجرای دروس کارورزی مورد استفاده دست اندرکاران قرار گیرد.

مخاطبان این کتاب را استادان دروس کارورزی، دانشجومعلمین و نیز دست اندرکاران برنامه های درسی تربیت معلم تشکیل می دهند. البته معلمان شاغل و مجرب هم می توانند از آن بهره مند شوند و با بکارگیری الگوهای تدریس متنوعی که در این کتاب معرفی شده اند به آزمایش های جدید و پژوهش های تازه ای مبادرت کنند و از این طریق روش تدریس خویش و همکاران را همواره بهبود بخشند.

در اینجا وظیفه خود می دانم از همه دانشجومعلمین که در طول این سالها با علاقه وجدیت در دروس کارورزی (تجارت ۲، تمرین معلمی ۱ و ۲) نگارنده شرکت نمودند و با انجام متعهدانه تکالیف این دروس به غنای آن افزودند و از خود آثاری برای دانشجویان رشته دبیری برجای گذاردند، تشکر کنم و برای همه آنها در زندگی شخصی و حرفه ای آرزوی موفقیت نمایم.

خدای مهربان را سپاس می گویم که توفیق تدوین گزیده ای از تجربه های دروس کارورزی را عطا فرمود. امید است انتشار این قبیل آثار به باز دگی معلمان و اعتلای نظام تربیت معلم کشور کمک نماید.

از سرکار خانم نیره فیروزی که با دقت و حوصله، کار تایپ و صفحه آرایی این کتاب را برعهده گرفت، تشکر می نمایم.

سیدحسین میرلوحی

تهران، تابستان ۱۳۹۶